

2015-2016-окуу жылына карата “Адеп сабагын” окутуу боюнча Август кеңешмесине сунуштар

Адеп предмети – бул элдик педагогикага негизденген сабактар аркылуу окуучунун рухий дүйнөсүн акырындык менен аруулап, адептик жүрүм-турум маданиятын калыптандырууга багытталган сабак. Башкача айтканда окуучу бул сабак аркылуу өзүнө-өзү сын көз менен кароого, кетирген каталык, кемчиликтерин сезүүгө, адамгерчиликтүү сапаттарын көбөйтүүгө, адам, коом менен мамилесин жөнгө салууга багыт алып, максаттуу жашоого, туура ой жүгүртүүгө, өз пикирин, көз карашын адеп сактап айта билүүгө тарбияланат. Улуу-кичүүгө ийкемдүү мамиле кылып, өз ордун, адамдын асыл наркын, элдин элдик салтын, улуттун улуттук баалуулуктарын, жана жалпы эле адамзааттын улуу дөөлөттөрүн аздектеп баалоого үйрөнөт. Мындан тышкары бул предмет окуучунун көз карашын калыптандырууга, турмушта активдүү жашоо мүмкүнчүлүгүн алууга жетишүүгө багыт берүүчү бирден бир сабак. Ошондуктан бул предметтин мазмундук абалын өксүтпөй, дагы да байытууга жана аны окутууга жаңы көз караштан мамиле кылуу маселеси учурдун актуалдуу талабы.

“Адеп сабагын” окутуунун жаңы багыттары жана талаптары.

Билим берүү ишине маданияттык-компетенттик негизде мамиле кылууда жана окуучулардын билим деңгээлин баалоо маселелеринин үстүндө жүргүзүлүп келген илимий-педагогикалык изилдөөлөр “Адеп сабагынын” буга чейинки калыптанган тажырыйбаларынын негизинде окутуунун жаңы багыттарын жана талаптарын аныктады.

1. Жеке инсандык мыкты сапаттарды, көндүм адаттарды калыптандыруу маселесин алды менен мугалим өзүнөн баштоосу зарыл.

2. Адеп предметин окутууда сабактын тарбиялоочулук жана өнүктүрүүчүлүк милдеттеринин үстүнөн иштөөгө кылдат көңүл буруу. Мугалимдин сабакка чыгармачылык менен мамиле кылышы жана окуучуга мээримин төгүп, ага өз баласындай жылуу мамиле жасап: “уulum, кызым, иним, сиңдим деп кайрылуусу аны окуучу менен бир кыйла жакындатып, кадыр-баркын көтөрүп, сабагынын таасирдүүлүгүн арттырат. Элдик педагогикаданын бай тажырыйбасында окуучуга мындай мамиле нукура устаттык кесипкөйлүк катары жогору бааланып келген.

3. Мугалимдин окуучуга ийкемдүү мамилеси – үлгү, ал эми асыл сапаттары – өрнөк болуп турушу, анын сабагына болгон кызыгуусун арттырат. Мугалимдин сабак өтүп жаткан убактагы жүрүм-туруму, кыймыл-аракети, сүйлөгөн сөзү, өзү өтүп жаткан сабактын мазмунуна дал келип, өзү мисал айтып жаткан улуу өрнөктөрдү өз турмушуна салыштырып өткөн сабагы алда канча таасирдүү болот. Кыргыздын белгилүү этнопедагогу, маркум С. Иптаров айткандай: “Мугалим өзү сүйлөгөндөй жашап, өзү турмушта жашаганындай сүйлөгөндө гана ал өрнөктүү болот.” Демек, “Адеп” предметинин мугалими окуучунун адептик мамилесин жөнгө салуудан мурда, өзү да мугалимдик (этиканы), адептүүлүктү кылдат сактоого тийиш. Ал окуучунун алдында эч качан калп айтпоого, туура эмес сүйлөп,

олдоксон кыймыл-аракеттерди жасабоого, катуу, орой болбоого, жана өзү сүйлөгөндөй сылык, кичипейил, өз насаатындай акылгөй, өзү сабак өткөндөй терең, өзүнүн мисалындай турмуштук тажырыйбасы мол, окуучуга таалим-тарбия берүүгө татыктуу чыныгы таасирдүү инсан болууга тийиш! Окуучуга мындай мамиле мугалимдин өзүнө улуулуку, инсандык тазалыкты, адамдык аруулукту, насаатчылык нарктуулукту, жана кеңешчилик кеменгерлик касиеттерди калыптандырат. Адеп сабагынын мугалиминин ийкемдүү сапаттары окуучуга гана эмес, ата-энеге да, башка мугалимдерге да өрнөк болуп турушу зарыл! Мына ошондо гана мугалимге болгон жалпы көз караш өзгөрөт. Мугалимге карата коомчулуктун ишеними артат. Мугалимдин жүргүзүп жаткан аракеттеринин тууралыгына ынанып, ата-эне өзү да чын дилинен жардамга келүүгө умтулат. Ал эми мектеп коомчулуктун колдоосуна ээ болот.

4. Сабак аркылуу окуучунун адептик маданиятын калыптандырууда адептик билимдерди руханий дөөлөт катары кабылдоого маани берүү, аны окуучунун түшүнүгүнө жакын усулдарды пайдалануу аркылуу окутуу адеп сабагынын таасирин арттырат.

5. Сабактын максатын окуучунун адептик билгичтиктерин жана көндүмдүктөрүн калыптандыруу аркылуу келечекте коомчулуктун адептик маданиятын калыптандырууга багыттоо.

Эгерде бул сабактын атын өзгөртүп, көлөмүн, маани-маңызын кыскартууга эмес, тескерисинче аны дагы да байытууга мамлекет тарабынан жеткиликтүү көңүл бурулуп, чындап кам көрүлсө, окутуу жүктөмүнө – азыркы абалындагы бир саатка тарбиялык-практикалык багытта сабак өткөрүүгө дагы бир саат кошуп, кадрдык-уюштуруучулук, каржы-финансылык маселелерин чечип берсе, анда келечекте коомубузда тез-тез кайталанып, айыкпас илдетке айланып бараткан терс көрүнүштөр менен көйгөйлүү маселелердин алдын алууга болор эле.

Сабактын окуу план-программасы 1-8-класстарды камтып, ар бир класска жумасына 1 саат бөлүнүп, сабактардын жылдык көлөмү 34 саатты түзөт. Сабактардын структурасын жана мазмунун төмөндөгөй сыпаттоого болот:

2015-2016-окуу жылында республиканын жалпы билим берүүчү мектептеринде адеп сабагын окутуу «Кутбилим» газетасына жарыяланган Базистик окуу планынын негизинде жүргүзүлөт. Адеп сабагын окутуу кыргыз, өзбек/тажик тилинде жүргүзүлгөн мектептерде 1-8-класстарда баштагыдай эле жумасына 1 сааттан окутулат. Ал эми 9-11-класстарда адеп сабагынын материалдары интеграцияланган жаран таануу курсунун курамында окутулат.

Окутуу орус тилинде жүргүзүлгөн мектептерде этика предмети 1-6-класстарда жумасына 1 сааттан өтүлөт. Ал эми 9-11-класстарда адептик темалар интеграцияланган жаран таануу курсунун курамында окутулат.

Республиканын калкы, коомдук уюмдар, ата-энелер жана педагогдор “Адеп” сабагынын мектеп программасына киргизилишин колдоп келишкен.

Алар бул сабакты окутуунун сапаттык деңгээлин көтөрүү боюнча жүйөлүү сунуштарын да билдирип жатышат. Алсак:

1. Адеп сабагынын учурдагы окуу жүктөмүн туруктуу окутуу;
2. Адеп сабагы боюнча адис кадрларды даярдоо;
3. Адеп сабагы боюнча заманбап окуу-методикалык комплексттерин иштеп чыгуу;
4. Адеп сабагынын мазмундук базасын элдик педагогикалык негизде байытуу;
5. Адеп сабагында окутуунун жаңы методдорун жана технологияларын колдонуу;
6. Адеп сабагынын тарбиялык талаптарын өркүндөтүү жана аны баалоонун усулдарын иштеп чыгып, колдонуу ж.б.
7. Адеп сабагынын учурдагы абалы, ийгиликтери, кемчиликтери жана келечеги жөнүндө ой-пикирлер, сунуштар.

Август кеңешмесинин жүрүшүндө адеп сабагынын мугалимдери методикалык бирикмелердин жетекчилери менен бирдикте ушул ж. б. маселелерди талкуулап, өз пикирлерин билдириши сунушталат.

Ошону менен бирге эле жер-жерлерде адеп сабагын окутуудагы көйгөйлөргө көңүл буруу, сабактын мазмунун байытуу, таасирдүүлүгүн арттыруу максатындагы семинарларды, тегерек столдорду өткөрүүнү колго алуу жана ал маселелер боюнча иштиктүү чараларды көрүү керек.

Адеп сабагынын окуу-нормативдик документтери:

Кыргыз Республикасынын мектеп окуучуларына адептик жана рухий-беймандык билим берүү Концепциясы (20.07.2003).

Кыргыз Республикасынын мектептеринде предметтик билим берүүнүн мамлекеттик стандарттары. Б. 2006...

“Адеп” жалпы билим берүүчү мектептеринин 1-8-кл. үчүн окуу программасы Б. 2014.

Быйылкы окуу жылында адеп сабагын окутууга төмөндөгү адабияттарды колдонуу сунушталат:

1. Рыспаев С., Абдухамидова Б. Адеп алиппеси. 1-кл. үчүн окуу китеби жана мугалимдер үчүн усулдук колдонмо. – Б. 2007.

2. Мусаева В., Ысманова Ж. ж.б. Адеп. 2, 3, 4-кл. үчүн окуу китептери жана мугалимдер үчүн усулдук колдонмолор. – Б. 2007-13.

3. Калдыбаева А. Мурзалиева З., ж.б. Адеп (Мурас). 5-кл. үчүн окуу китеби жана мугалимдер үчүн усулдук колдонмо. – Б. 2005.

4. Асаналиев Ү.Ж. Ширимкулова Адеп (Мурас). 6-кл. үчүн окуу китеби. – Б. 2012.

5. Назаралиева Ш. Адеп (Мурас). 7-кл. үчүн окуу китеби жана мугалимдер үчүн усулдук колдонмо – Б. 2010. Б. 2013.

6. Кармышаков А. Адеп (Адам таануу). 8-кл. үчүн сынак окуу китеби. – Б. 2012-15-ж.

9-11-класстарда интеграцияланган Жаран таануу курсунун курамында адептик темаларды өтүүгө сунушталуучу адабияттар төмөнкүлөр:

- Иптаров С., Жарашева Г. ж.б. 9-кл. үчүн окуу китеби. –Б. 2009.
- Кармышаков А. 9, 10-класс үчүн сынак окуу куралы. – Б. 2011-2012.
- Назаралиева Ш. Адеп. Эл таануу. 10-кл. үчүн окуу куралы –Б. 2008.
- Байгазиев С.О. Маданият таануу. 11-кл. үчүн окуу куралы. –Б. 2009.
- Калманбетов М., Бекбердиева К. Ыйман сабагы. 1-11-кл. үчүн усулдук колдонмо. – Б. 2003.

Сабактардын сапаттык деңгээлин көтөрүү максатында сунушталган кошумча материалдар:

«Кыргыз жан дүйнөсү» (С.Иптаров. 2012), «Адептик билим берүүнүн айрым илимий-методикалык маселелери» (С. Иптаров, 2012), «Адеп топтому» (Назаралиева Ш. 2005), «Адам көркү адеп» (Назаралиева Ш. 2011), «Адеп үлгүсү». 1-класс. (Кармышаков А. 2007), «Өрнөктүү бөбөк». 2-класс. (Кармышаков А. 2008), «Адеп» (Мурас) 5-класс. (А. Кармышаков 2013), «Адеп» (Мурас) 6-класс (Кармышаков А. Б. 2012), «Интерактивдүү усулдарды пайдаланууда жана сабакта ишти уюштурууда мугалимдин ролу» (Саалаев Ө. Б. 2004). “Адеп сабагы” 5, 6, 7-кл. үчүн усулдук иштелмелер, (Ө. Саалаев Б. 2013) «Турмуш сабактары». 1 жана 2-бөлүмдөрү. (Б.Жунусалиев, Ж.Бекчороева. 2012, 2013), «Адептик дил баян» (С.А.Калматова, 2012), «Адеп сабагы боюнча дидактикалык оюндар» (Т.Алдаяров, 2013), «Айкөл Манас атанын руханий, адептик-ыймандык жана патриоттук улуу өрнөктөрү» (С.Байгазиев, 2013) сыяктуу кошумча адабияттарды пайдаланууга болот.

Методикалык кеңешменин өтүшү тууралуу маалыматты төмөндөгү дарекке жиберүүгө болот. Бишкек ш., Эркиндик көчөсү, 25. Кыргыз билим берүү академиясы. Социалдык-гуманитардык предметтер лабораториясы. Т. (0312) 62-14-39; (0771) 38-71-72.